

Ötven sor

A tudósítás akkor is igaz lenne, ha így szólna: „A Bartók Béla Művelődési Központban csütörtökön este nagy sikerű Balázs Béla-emlékestet rendeztek a szegedi születésű kiváló író, színes tollú költő és nemzetközileg elismert filmesztéta születési centenáriumnán Nemeskürty István író-esztéta, Gyertyán Ervin filmkritikus és Kass János grafikusművész részvételével.” Ez így igaz, csakhat ez

az igazság szebbik fele.

s nem a teljes igazság. Ennek a tulajdonképpen pozitív kicsengésű hírek kemény kontúrú árnyékai vannak. Az ok pedig egyszerű: Szeged 180 ezer lakosából — mely között közel tízezer egyetemista és főiskolás van — erre a nagy energiákkal, megkülönböztetett szeretettel és körültekintő figyelemmel szervezett programra — most tessék megfogódzkodni! — mindössze húszan voltak kíváncsiak. Pedig több mint negyven, személyre szóló meghívót kézbesített a posta — közöttük a város magyart tanító pedagógusait is megisztelték a személyes invitálással —, megjelent a hír lapunkban, s Kass János gyönyörű Kékszakállú-rajzával díszített plakátnál sem kell vonzóbb és csábítóbb hívogató.

Amikor az intézmény igazgatója arra kért bennünket, a nagyteremben szétszórva várakozó alig több mint tucatnyi érdeklődőt, hogy ha nem derogál, fogjuk meg székeinket, s költözzünk át a Kass-művekkel bélelt kamaraterembe, szégyen és elkeseredés vett erőt rajtam. A közművelődés zsákutcaja? A nagyszabású programok elvesztették mágneses vonzásukat? Atrendeződött az érdeklődés? Korszerűtlennek vált a tisztelgés és emlékezés oly fontos, ködöszlato, személyiség- és életműtisztázó műfaja? Kik követték el a hibát, kiket kárhoztathatunk a kudarcért? Vigasz-e, hogy egy Kossuth-díjas operakésznek vendégszékére is mindössze tucatnyi voltak kíváncsiak a közelmúltban? Mit kell tenni? Tanácstalan vagyok és szégyenkezem...

Pedig milyen élményeket ébresztő, a műhelytitkok fátylát föllebbentő és katarikus újra találkozni Kass János műveivel; hallgatni Nemeskürty tanár urat, aki csodás párhuzamot vont a Maeterlinck művére írt Debussy-opera, a Pelléas és Mélisande, valamint az ebből eredeztethető Balázs-Bartók A kékszakállú herceg vára című mű között, felhívta a figyelmet a „kék” mítikus szerepre Balázs Béla művészetében (a Kékszakállú mellett a harmincas években Németországban filmet rendezett A kék fény címmel, majd mesegyűjteményét Az igazi égszínké címén jelentette meg), megvilágította ennek a maig kellően nem értékelt sokarcú művésznak filmes vonásait; vagy figyelni, Gyertyán Ervin személyes emlékeinek mozaikjából miként rakja ki Balázs Béla szeretetre méltó, esendő alakját. S ha kicsit távolabbra vonjuk az élménykört — amihez szép illusztrációt varázsolt két szegedi színész, Fodor Zsóka és Bognár Zsolt —, akkor olyan „társaságban” tölthetjük az estét, amelynek résztvevői nem kisebb személyiségek, mint Bartók, Kodály, Balázs Béla, más műfajokban, a grafikában, a könyvművészetben és újabban az animációs filmben társul szegedi Kass János, vagy hazánkban a két legautentikusabb filmes tekintély, Nemeskürty és Gyertyán. Húszunknak. Örülök, hogy ott lehettem és rendkívül elszomorít, hogy csupán huszadmaggammal.

Tandí Lajos

Szabadegyetem

Szabadegyetemi sorozatot szervez Szegeden a TIT Csongrád megyei és városi szervezete Szocializmust építő hazánk és Csongrád megye fejlődésének négy évtizede címmel.

A szabadegyetem első előadásán november 21-én, szerdán délután 5. órakor dr. Végh Gyula, az MSZMP Csongrád megyei bizottságának munkatársa az élet-körülményekről, az életszínvonalról, az egészségügyi és szociális ellátásról tájékoztat.

November 28-án dr. Koncz János, az MSZMP megyei bizottságának titkára A népi-nemzeti egység, a párt szövetségi politikájának megvalósulása címmel tart előadást. December 5-én dr. Sebe János, a megyei pártbizottság osztályvezetője a közgondolkodás jellemzőit, fejlesztésének megyei fő irányait elemzi.

December 12-én dr. Komócsin Mihály, az MSZMP KB tagja, a Csongrád megyei pártbizottság első titkára A gazdasági fejlődés és a gazdaságirányítás négy évtizede címmel tart előadást. December 19-én Szabó G. László, a Csongrád megyei Tanács elnökhelyettese a közoktatás és a felsőoktatás fejlődését ismerteti. Január 9-én dr. Lovászi József, az MSZMP Csongrád megyei bizottságának munkatársa a kulturális élet és a műveltség megyei fejlődéséről beszél. Január 16-án dr. Bódi György, a KISZ KB tagja, a Csongrád megyei KISZ-bizottság első titkára a fiatalok helyzetének alakulását, a párt ifjúsági politikájának megyei megvalósulását vázolja. Január 23-án dr. Schmidt József, az MSZMP Szeged városi bizottságának osztályvezetője A tudomány fejlődése a felszabadulás óta, tudományos műhelyek meglátogatásával tart tájékoztatót.

A szabadegyetem előadásait a TIT Csongrád megyei szervezetének helyiségében (Egri utca 11.) rendezik

Ármány és szerelem

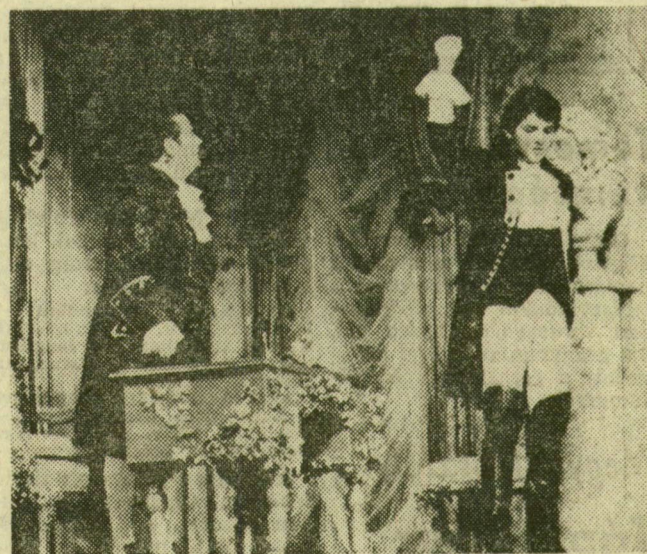
Bemutató a Kisszínházban

Vannak művek és vannak szerzők, melyekről nagyon nehéz újat mondani. Hiszen a klasszikusok többek között éppen azért és attól (is) szentek és sérthetetlenek, mert időtlen ragyogásuk már-már vakítóan tetszik, s szinte mozdulatlanul dermeszt, máskor viszont tiszteletlen át- és újraértelmezésekre provokál, melyek végzeté többnyire akár előre bizony megjelölhető. (Csak ilyenmi az átértelmezőket többnyire nem érdekli. Az igazán nagy bukásig legalábbis.) Vagyis a „veretes” alkotások sokszor éppen azért adják föl keményen a leckét mai interpretálóknak, mert annyira időt álló, megbízhatóan kiváló művek — amennyire.

Friedrich Schiller azonban nemcsak nagy nemzeti klasszikus, a német irodalom Goethe melletti társ-csillaga. „Elfelejtik, hogy elsősorban színpadi szerző volt”, emlékeztetett már Szerb Antal is. S ha netán Schiller darabjai könyvdrámaiknak tűnnek, erről ő tehet legkevésbé: korának színpadi ízlése, a weimari színház fennkölt, patetikus stílusa teszi. Amelytől jelenleg tán távolabb is vagyunk, mint amennyire kívánatos lenne.

Schiller világában minden erkölcsi kétértelműség, mindenféle relativitás megszűnik. A hősök egy szilárd erkölcsi világrend, két végpontja között állnak, megalkuvásra egyszerűen nincs módjuk. Az egyik végponton levők kizárólagos célja elérni az abszolút erkölcsi ideált, a „másik oldal” képviselői viszont a tökéletes erkölcselenség maradandó állapotában leledzenek. Vadromantika, mondhatná a ma fölényes ítélete, de vajon kinek nem jut eszébe olykor, hogy nem a romantikának volt-e sokszor igaz az amikor ilyen alakokkal népesítette be a világot? S az időpont, midőn erre gondolhatunk, azonos a felmerülő érvvel: az indulat, a szenvedély, az érzelmek örök intenzitásának (a tisztesség legbiztosabb jelének) szándéka mindig ilyesféle (is). Schillernél eszmékben mérjük a valóság értékeit, a körülöttük levő világ erkölcsi példatárával. A hősök állásfoglalása eleve eldönti sorsukat, s hogy mindez egyetlen pillanatra se hagy kiagyalt, mereven érvényesített „Sturm und Drang eljárásnak” — garantálja ennek a rendkívüli erejű irónak tiszta, elemi patosza. Ez harmonizálja a schilleri színpad hőseit, úgy, hogy minden oldalról látni, hallani őket — egy magasabbrendű életminőség illúziójával.

Az Ármány és szerelem rendszertől oly módon helyeztetik el az egyetemes drámairodalomban, mint alapvetően társadalmi indítatású mű. Dacos lázadás a korabeli német fejedelemségek romlottsága ellen, a szerelem mindent legyőző hatalmához írott, gyakran szinte himnikus hangnemből megfogalmazott, szomorú szépségű tragédia. A Rómeó és Júlia rokokó párja. Neveztek a német polgári drámát megteremtő alkotás-

Király Levente (Von Walter) és Kőszegi Ákos (Ferdinánd) az előadás egyik drámai jelenetében

nak, és az első német politikai iránydrámának is.

A hatalomvágy, a cselszövés, az emberi amorális csimborasszója — egyfelől; a létező legtisztább szerelmes érzelmek, sodró lendületű, megrázó nagy monológokkal teli vallomáradat — másfelől. Viszont e két szélsőség a szenvedélyek elsöprő erejének ábrázolásával találkozzán, tökéletes drámai építkezéssel teremtet harmóniát a szociális jellegű erkölcsi felháborodás sugallta indulat és az ember örök kiszolgáltatottságának könnyes-szép együttérzéssel felmutatott valósága között. Ez a mű 150 esztendeje él és hódít a világ színpadain — Ferdinánd és Lujza végzete az emberi egyenlőség eszményét, a romantika nagyvonalú valóságábrázolását építkező mutatja, mint a rendíthetetlen hitet a morális ideákban: „Hát a herceg eltorzíthatja az emberiség örök törvényeit?” — kérdezi Ferdinánd Lady Milfordtól. S noha utóbbi például azt is mondja, hogy „éhes hiéna a világ hatalmasainak kéjvágya”, de Lujza megfogalmazza Schiller egyik legszebb mondatát is: „A szeretet rettenetesebb kényszer, mint a zsarnok”. Igen, az ilyen és hasonló mondatok legalább annyira örökszép művé tesszük az Ármány és szerelemet, mint az annyit elemzett társadalmi lázadás és patetikus indukálta dráma tökéletes felépítése.

A Szegeden debütáló Petthes György rendező arról beszél a műsorfüzetben, hogy mondandója semmivel sem több vagy kevesebb — mint ami a darabban van. A rokonszenves koncepciók mindig ilyen pofonegyszerűek: „Úgy gondolom, a darabot kell megrendezni, s nem a mában alkotott véleményről, mert akkor megvárjuk a közönséget”. Hogy ez az elképzelés most érvényesülni tudott, annak feltehetően az igen jól „érzett” Schiller legalább annyira oka, mint az a sallangmentes, a szó legjobb értelmében hagyományos felfogás, amelynek jegyében teljes hűséggel tétetett föl a darab a Kisszínház stílusos forgószínpadára. Noha ez a feltétlen (és vonzó) hagyománytisztelet olyasmit is eredményezett, hogy csak minimálisan rövidített meg az eredeti alkotás, s így egy ma már meglehetősen szokatlan hosszúságú előadás született...

Gondos produkciót láthatunk a péntek esti bemutatón. Nem artistikusan kifinomultnak látszani igyekvő, és nem is mereven „földbeszúrt” szavakatokra épülő „iránydrámát”. Az a rendezői törekvés, amely realiztikus stílus-interpretációs alapokból és a költői erő szabad érvényesítéséből építkezik — mint most Pe-

thesé — úgy hoz létre szentélyes, a schilleri világot hűen földélni képes előadást, hogy a nézőre gyakorolt hatás és a létrehozott atmoszféra együtt rajzolja ki szépség és fájdalom, bűn és erény romantikus-időlen közelképeit. Katarzist kiváltani tudó módon.

A tény, hogy fenti követelmények jegyében kellett gyakran lírai szépségű, komoly súlyú és mélyességű szövegeket interpretálni, nem mindennapi feladatok elé állította a szereplőket. Dicséretükre legyen mondva, többségük — képességeik határain belül — nemcsak megfelelni tudott mindennek, de egyedivé is változtatta a darab karaktereit. Első helyen kell szólni a negyedéves főiskolai hallgató Kőszegi Ákos teljesítményéről, kinek Ferdinándja egyben diplomamunkájának is számított. Soha rosszabb vizsgafeladatot nem állított előtünk: ez a roppant figyelemreméltó tehetségű fiatalember, akiről nem nehéz megjósolni, hogy még jócskán fogunk hallani róla, olyan kulturált, pontosan kidolgozott, fegyelmezett és komoly művészi erővel tanuskodó játékkal formálta meg a szenvedélyes és tiszta szerelmes ifjút, hogy egyszerre hatott ritka érett, kiforrott színészi eszközök birtokában levő szakembernek és hamvas-szép arcú, tragikusan esendő mai huszonévesnek, aki maga se tudja, milyen is ez a gyönyörűen keserves világ körülötte. A Lujzát alakító Janisch Éva ezúttal halványabbnak tűnt: a 16 esztendő, angyalian tiszta polgárlányt inkább a kislányosság szokványesszövegeivel hozta elénk, mint a figura tragikus emberi mélységeinek árnyaltabb megközelítésével. Ugyanakkor néhány kettőse Kőszegi Ákoskal ez utóbbi izzó hevületének hőfokára tudta emelni játékát. Von Walternek a bűnös apának cinizmusát Király Levente meggyőzően érzékeltette. Akárcsak Dobos Kati Lady Milfordot, a bűneiből erényt kovácsoló „legcsodálatosabb angol nőt”. Mentés József Millere aggódó, szerető apa és az erősödő polgárság önértéket frappánsan fölmutató ember. Egyedül Ragó Iván Von Kalbja és Szirmai Péter Wurmja sikeredett harsányabbra, illetve rikítóbban ördögire a stílus követelte szükségességénél. Külön méltatást érdemelnek Molnár Zsuzsa kellő távolságtartást földéző, fordított távcsőképet mutató, ugyanakkor a romantika bensőségességét is jól érzékeltető díszletei, valamint az elkészítéshez tökéletesen hű jelmezei.

Vannak művek és vannak szerzők, melyekről nagyon nehéz újat mondani. De nem is kell. Eppen ettől lehet jó az előadás. Lásd, mint fent.

Domonkos László

Szimfonikus hangverseny

A szegedi szimfonikusok koncertjét felüdülés volt hallgatni. A Zenés Színházban felhangzó, rendkívül okosan, s jól megválasztott művek dirigenseként Medveczky Ádám lépett fel.

Elsőként Bach C-dúr szvitjét (BWV. 1066.) hallottuk. Elég ritkán hangzanak fel pódiumainkon a nagy barokk mester művei, s így annál frissítőbbnek hatott a tiszta, emelkedett szellemű, mesterien szerkesztett muzsika, melyet valójában nem is könnyű megszólaltatni. A zenekari szvit táncjátécai a szórakoztatás jegyében fogantak, mégis a legkevesebben lejtő Menüett vagy a legszokdélőbb dobantó Gavott zenéjét is a nemes fegyelem, áttekinthető rend, szabályosság, s a logika fénye világítja át. Egzak, végletesül csiszolt, kimunkált szólamokat, azaz játékmódot követel megszólaltatása, s ugyanakkor magától értetődő természetességgel áradó, feszitlen muzsikálást. Az előadónak nem minden területen sikerült maradéktalanul megfelelni a mű követelményeinek (például Overture) ugyanakkor néhány tétel (például Menüett is) megszólaltatása igen szépen sikerült. A fafúvós szólások tiszta, elegáns egyszerűséggel előadott betétje külön gyönyörködtetett.

Ritkán hallott zeneszerzők Alban Berg és Lajtha László, nált mindjárt a mű elején a

Bergtől a Sieben frühe Lieder (Hét korai dal) című művet hallottuk. Sziklay Erika szó-lójával. A még inkább romantikus ideákat, a Berg későbbi stílusát még kevésbé sugalló dalciklust Sziklay Erika ihletett muzikalitással szóaltatta meg. Hangminősége ugyan intímabb hangulatú, kisebb koncerttermekhez, s kisértő apparátushoz méretezett, de éneke tisztasága, intonációs biztonsága, finom érzékenységre figyelemre méltó volt.

Atütő erejű meglepetésként hatott Lajtha László IV. szimfóniája („A Tavaszi”). A nemzetközi zenei életben valójában jobban ismert a zeneszerző, mint itthon, és milyen kár! E műve alapján kívánatosnak tűnik minél több kompozícióját megszólaltatni hazai pódiumainkon is. Szimfonikusaink érzékelhető kedvvel játszották az erőteljes tehetségről tanuskodó, pompás hangszerezésű, szellemes, változatos muzsikát. A nem könnyű szólások pontos, tiszta interpretálásáért mindent meggett a zenekar, s a megszólaltatás egészét tekintve eleven, élményt adó előadás, s egyben a hangverseny legsikerültebb produkciója volt. Igen imponáló volt a mű elején a

mélyvonások pregnans indítása, s helyenként zengő tömörséggel és mindig tisztán szóló a zenekar. Bacsik Sándor koncertmester szép hangon játszott szólója is esztétikai élmény volt.

Végül Smetana elévülhetetlen szépségű Moldva című szimfonikus költeményével búcsúztak az előadók. Noha a gördülékeny indítás nem sikerült elég meggyőzően, szívesen elfelejtettük a későbbiekben a lendületes szép formálásért, s a lelkes, romantikus előadásért. Medveczky Ádám nem a klasszikus értelemben vett dirigálástechnika megvalósítója, ám zenészeivel jó kontaktus, s kellemes légkört tud teremteni, ami a felszabadult kifejező együttműködés elengedhetetlen kelléke.

Berényi Bogáta

Könyv Illyés Gyula szülőföldjéről

Illyés Gyula szülőföldjét — a Tolna megyei Rácegrespusztát és környékét — mutatja be a székszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum új reprodukciójával illusztrált százoldalas könyv a Puszták népe kéziratainak abból a változatából közöl részleteket, amely eltér mind az el-

ső, mind a további kiadásoktól. Illyés Gyula ugyanis több helyen átirta híres művét.

A kötethez felhasználta a kéziratot a költő családja bocsátotta Vadas Ferenc műzeumi igazgató rendelkezésére, aki a Szülőföldem című kötetet sajtó alá rendezte és bevezetőt írt hozzá.